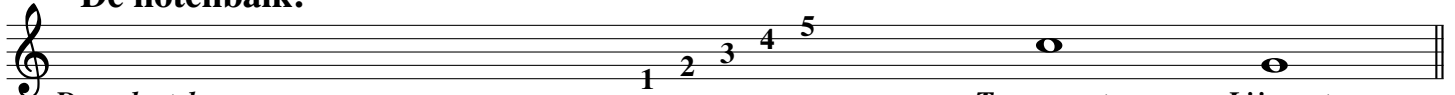

Het notenschrift

Henk Reints,
2018-05-19

De notenbalk:

De g-sleutel

*of violsleutel is een sierlijke G
die aangeeft op welke lijn de g' staat*

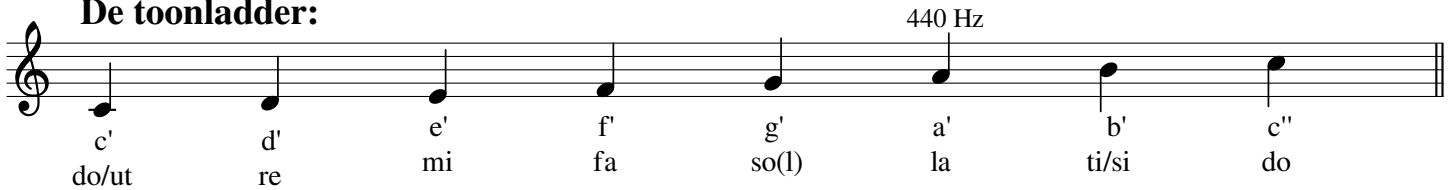
*Lijnen zijn genummerd
van onder naar boven*

Tussenmoot

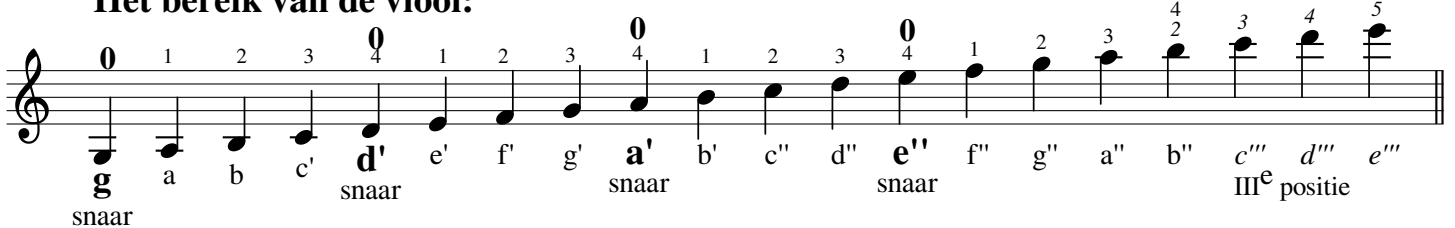
Lijnmoot

Welke toonhoogte staat waar:

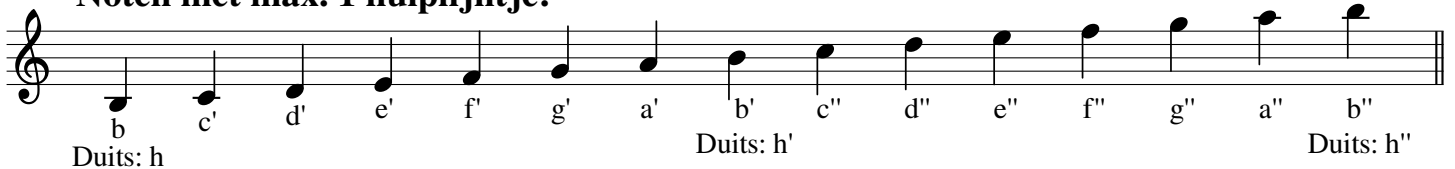
De toonladder:

Het bereik van de viool:

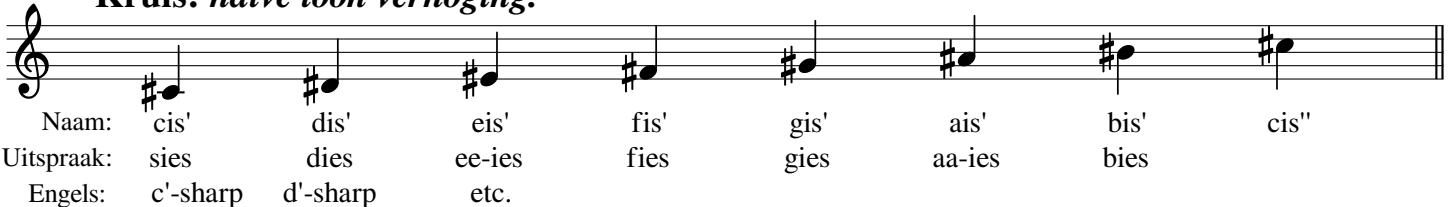

Noten met max. 1 hulplijntje:

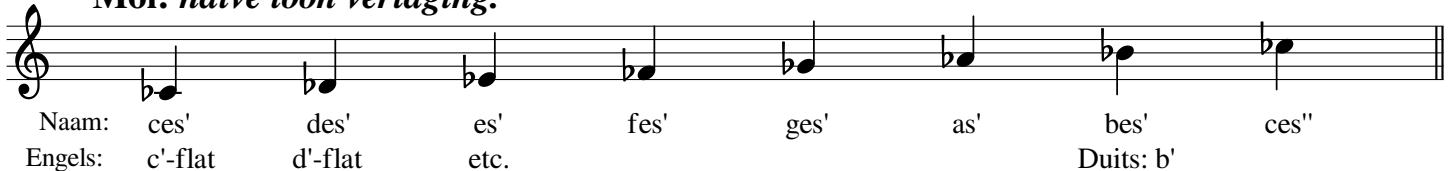

De accentjes worden i.h.a. niet uitgesproken. Indien toch, dan: eengestreept, tweegestreept.

Kruis: halve toon verhoging:

Mol: halve toon verlaging:

*Zowel de naam als het symbool komen van het Latijnse **b mollum** = zachte b*

Voortekens na sleutel of dubbele maatstreep gelden voor alle volgende maten:

fis, cis, gis, dis, ais, eis, bis   *herstellingstekens: f, c, g, d, a, e, b*   *bes, es, as, des, ges, ces, fes*   *herstellingstekens: b, e, a, d, g, c, f*

Kruisen en mollen staan altijd in deze volgorde (is per kwint omhoog resp. omlaag), echter alleen maar zoveel als nodig, dus 1 kruis is altijd fis, 2 kruisen is altijd fis+cis, etc.

Kruisen gelden voor alle naamgenoten: **Herstellingen ook:**

fis''   cis''   fis'   cis'   f''   c''   f'   c'

Mollen gelden voor alle naamgenoten: **Herstellingen ook:**

bes'   es''   bes   es'   b'   e''   b   e'

Incidentele voortekens (kruis, mol, herstelling) gelden tot einde maat, tenzij overgebonden:

f f fis fis   f f f fis   fis f f fis fis fis f f

Zie verderop omtrent maatstrepen en boogjes   *Nieuwe maat: f is hersteld*   **Na overbinding expliciet aangeven**

cis cis c c   cis cis cis c   c cis cis c   c c cis cis

Hoe lang duren de noten en hoe noemen we noten met een bepaalde lengte?

1-2-3-4,
1 hele noot
duurt 4 tellen

1-2,   3-4,
2 halve noten
duren elk 2 tellen

1,   2,   3,   4,
4 kwartnoten
duren elk 1 tel

e - ne,   twe - je,   dri - je,   vi - re,
achtste noten, twee in elke tel   **Notatie met een enkele vlag aan de stok**
dan wel de stokken verbonden met een enkele balk

e - ne - ne - ne,   twe - he - he - je,   dri - hi - hi - je,   vi - hi - hi - re,
Zestiende noten, vier in elke tel   **Notatie met een dubbele vlag aan de stok**
dan wel de stokken verbonden met een dubbele balk

Een puntje verlengt de noot met de helft:

1-2-3,   4,   1-2 - je,   3 - 4-re,   e-he-he - ne,   twe-he-he-je,   dri-hi-hi - je,   vi-hi - hi - re,

Een tweede puntje verlengt het eerste met de helft:

1-2-3-4 - re,   1-2 - 3 - 4 - re,   een - twe-he-he - je,   drie - vi-hi - hi - re,
Dit tel je   op deze manier   En dit   op deze manier

Triolen, drie noten in de tijd van twee:

e - ne,   twe - je,   dri - je,   vi - re,

Maar pas op!

Achtste-punt,zestiende is géén triool! Maar wordt - niet alleen door leerlingen - wel vaak zo gespeeld en da's fout.

Rusten

Ook rusten moet je spélen. **TELLEN!**

Een rust zou eigenlijk "actieve stiltenoot" moeten heten.

Hele rust,
4 tellen of hele maat,
hangt aan lijn 4

Halve rust,
2 tellen,
ligt op lijn 3

Kwartrust,
1 tel

Achtste rust,
2 per tel

Zestiende rust,
4 per tel

N.B.
In Franse muziek wordt de kwartrust vaak
aangegeven als een achtste maar dan achterstevoren!

Ook rusten kunnen met een of twee puntjes worden verlengd,
en ook triolen kunnen als rust, hoewel sommige notaties hieronder vrij zinloos zijn:

Zinvoller is bijvoorbeeld:

Maten zijn de basiseenheid in de muziek.
Maatstrepen hakken de muziek in brokjes van gelijke lengte:

Een maat bestaat uit een aantal tellen (de *beats* van BPM = Beats Per Minute).
Het aantal tellen per maat en ook datgene wát we moeten tellen staat als een breuk
vooraan de notenbalk of waar dan ook:

De "C" van het Franse "Complet" = 4/4   4/4 maat heet ook wel vierkwartmaat

Hieronder doen we één tel voor elke halve noot:

Een doorgeknipte "C" = 2/2   2/2 (twee-tweedemaat)

2/4 (tweekwartmaat, b.v. mars)   3/4 (driekwartmaat, b.v. wals of mazurka)

6/8 (b.v. veel Engelse folkmuziek)

Herhalingen:

Herhalen vanaf begin   Vanaf hier   herhalen

This system shows a musical staff in 2/4 time. It begins with a sequence of eighth notes: C4, D4, E4, F4, G4, A4, B4, C5. This sequence is enclosed in a first ending bracket with repeat dots. After a whole rest, the sequence starts again from the beginning (C4). This second sequence is enclosed in a second ending bracket with repeat dots. After another whole rest, the sequence starts again from the beginning (C4).

Dit moet je nu snappen...

This system shows a musical staff in 2/4 time. It starts with a whole rest, followed by a sequence of eighth notes: C4, D4, E4, F4, G4, A4, B4, C5. This sequence is enclosed in a first ending bracket with repeat dots. After a whole rest, the sequence starts again from the beginning (C4). This second sequence is enclosed in a second ending bracket with repeat dots. After another whole rest, the sequence starts again from the beginning (C4).

1.   2.

Eerste keer ga je "onder het eentje" en dus herhalen   Tweede keer ga je "onder het tweetje" en dus verder

This system shows a musical staff in 2/4 time. It starts with a sequence of eighth notes: C4, D4, E4, F4, G4, A4, B4, C5. This sequence is enclosed in a first ending bracket with repeat dots. After a whole rest, the sequence starts again from the beginning (C4). This second sequence is enclosed in a second ending bracket with repeat dots. After another whole rest, the sequence starts again from the beginning (C4).

D.C. = Da Capo = Herhalen vanaf het begin:

Fine   D.C. al Fine

al Fine = tot het einde, aangeduid met Fine

This system shows two musical staves in 2/4 time. The first staff contains a sequence of eighth notes: C4, D4, E4, F4, G4, A4, B4, C5. This sequence is enclosed in a first ending bracket with repeat dots. After a whole rest, the sequence starts again from the beginning (C4). The second staff shows a sequence of notes: C4, D4, E4, F4, G4, A4, B4, C5. The word "Fine" is written above the first staff, and "D.C. al Fine" is written above the second staff. Below the second staff, the text "al Fine = tot het einde, aangeduid met Fine" is written.

Bij Da Capo en Dal Segno worden de herhalingen normaal gesproken niet opnieuw gedaan.

D.S. = Dal Segno = Vanaf het teken:

$\text{♩} = 160$ %

1.   2.

Fine   D.S. al Fine

This system shows three musical staves in 2/4 time. The first staff starts with a tempo marking of quarter note = 160. It contains a sequence of eighth notes: C4, D4, E4, F4, G4, A4, B4, C5. This sequence is enclosed in a first ending bracket with repeat dots. After a whole rest, the sequence starts again from the beginning (C4). The second staff shows a sequence of notes: C4, D4, E4, F4, G4, A4, B4, C5. The word "Fine" is written above the first staff, and "D.S. al Fine" is written above the second staff. Below the second staff, the text "al Fine = tot het einde, aangeduid met Fine" is written.

Met een boogje worden noten met elkaar verbonden.

Dat moet dan aaneengesloten klinken en niet los van elkaar.

Op de viool speel je verbonden noten "op 1 streek":

vioolstreekaanduidingen:

af op af op

 Po po po po po po po po paa.

1 lange afstreek

 Po - o - o - o

1 lange opstreek

 po - o - o - o paa.

*Noten klinken "los",
elke aanzet is hoorbaar*

*Noten klinken per boog aaneengesloten,
geen afzonderlijke aanzetten hoorbaar*

Dynamische tekens (hard, zacht, versterkend, verzwakkend)

$\text{♩} = 140$

 Zie ginds daar ko-omt de - e stoom - boot uit Span - je a - al weer aan

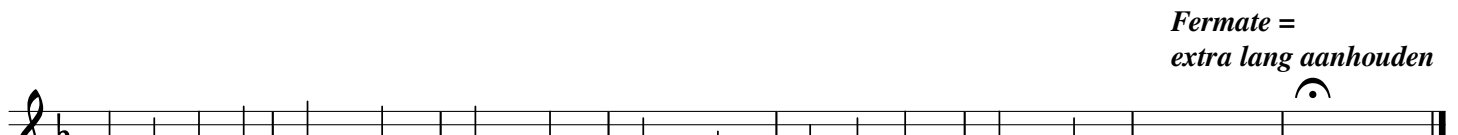
p *f* *ff* *p*

Piano = zacht   Crescendo = aanzwellend   Forte = hard   Fortissimo = keihard   Decrescendo = diminuendo = afnemend

 2.

ff *pp* *mf* *mp*

Pianissimo = KEI-zacht   Mezzo forte = halfhard   Mezzo piano = halfzacht

 Fermate = extra lang aanhouden

cresc. = steeds harder   *decr. / dim.* = steeds zachter   *f* *fff* Fortississimo = loeihard!

Dans nooit naakt,
 want het lichaam
 heeft onderdelen die
 niet ophouden met bewegen
 als de muziek ophoudt.

(Gerald Arpino)

Notenschrift: de f-sleutel (bassleutel)

het verschil met de g-sleutel (vioolsleutel) is de toonhoogte,
de lijnen waarop of waartussen de noten staan,
maar de overige systematiek is exact gelijk

centrale $c = c'$ laagste vioolsnaar

zelfde toon   zelfde toon

cellosnaren   zelfde toon

centrale $c = c'$ g

C   G   d   a

De f-sleutel
of bassleutel is een sierlijke F
die aangeeft op welke lijn de f staat

groot octaaf   klein octaaf   zelfde to-nen   tweegestreept

a b   c' d' e' f' g' a' b'   c'' d'' e'' f'' g'' a'' b''   c'''

C D E F G A B c d e f g a b c' d'

GROOT   klein   eengestreept   tweegestreept

440 Hz

27 1/2   32.7 Hz   261.6 Hz   440 Hz   4186 Hz

contra-octaaf   groot octaaf   klein octaaf   eengestreept   tweegestreept   driegestreept   viergestreept

'C/C   C   c   c'/c'/c̄   c''/c''/c̄   c'''/c'''   c''''/c''''   c⁵

C1   C2   C3   C4   C5   C6   C7   C8

A0 (C0 = 16.35 Hz)
subcontra-

Notenschrift: de c-sleutel

is een sierlijke C die aangeeft op welke lijn de centrale c staat
de c-sleutel wordt gebruikt voor o.a. altviool en cello.

Bij de altviool staat hij op lijn 3 en heet dan altsleutel,
voor de cello staat hij op lijn 4 en heet dan tenorsleutel.

De systematiek blijft exact gelijk.

*Wat precies boven elkaar staat
is hier telkens precies dezelfde
toon:*

Violoncello

Altviool

Viool

0 1 2 3 0 1 2 3 0 1 2 3 0 1 2 3 0 1 2 3 2 3

c d e f g a b c' d' e' f' g' a' b' c'' d'' e''

C D E F G A B c d e f g a b c' d' e' f' g' a' b' c''

GROOT octaaf

klein octaaf

een-gestreept octaaf

twee-gestreept octaaf

440 Hz

c c' a' c² c³

In totaal heeft de notenbalk eigenlijk **11** (elf) lijnen, met de centrale c (dus de c' = c-eengestreept) op de middelste. Daarvan worden er altijd maar 5 (openvolgende) getoond.

Violoncello

Viola

Violin

centrale c

c g d' a' e''

c' c' C G d a

Notenschrift: nog meer sleutels

De hele bim-bam-bom, telkens exact dezelfde melodie op exact dezelfde toonhoogte t/m de bovenstem van de bassleutel, dan omlaaggeoctaveerd.

Franse vioolsleutel (*hier zal menig muzikant zich op vergalopperen!*)

Vioolsleutel

Sopraansleutel

Mezzosopraansleutel

Altsleutel

Tenorsleutel

Baritonsleutel (c)

Baritonsleutel (f)

Bassleutel

Hier is de melodie verdubbeld met een omlaaggeoctaveerde versie

Subbassleutel

Nogmaals omlaaggeoctaveerd

Telkens dezelfde toon (de centrale C, c', c¹, c-eengestreept of C4) ofwel de gewone standaard-do, met de diverse beschikbare sleutels.

Een 8 of 15 erboven of eronder betekent dat je een octaaf of quindecim (twee octaven) hoger resp. lager moet spelen dan wat je leest.

In de eerste en laatste maat is ter illustratie het volledige bereik van de piano (A0-C8) getoond.

Fr. viool- Mezzo-sopraan- Viola- Sopraan- Alt- Tenor- Bariton-(c/f) Bas-Subbas-

C8
C4 = c'
C4
C1
A0

Zo'n overvloed aan hulplijntjes is natuurlijk volslagen belachelijk, het maakt e.e.a. uiteraard volkomen onleesbaar. Kies bij opschrijven dus de juiste sleutel, die voor het betreffende instrument gebruikelijk is:

vioolsleutel

Is *notenleer* een synoniem van *toonladder*?
 Waarvan de bomen uiteraard notenbalken zijn, gezaagd uit notenhout...